Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunta 12.10.2022

Johtava lakimies Sami Uotinen ja erityisasiantuntija Jaana Viemerö, Kuntaliitto

Keskeisimmät huomiot

Yleistä

- **Me Kuntaliitossa pidämme vammaislainsäädännön uudistusta tarpeellisena**. Erityishuoltolaki ja vammaispalvelulaki ovat systematiikaltaan erilaisia. Näin ollen on haastavaa yhdistää vahvoja oikeuksia tarjoava aiempi vammaispalvelulaki ja tätä vanhempi diagnoosipohjainen ja enemmän rakenteisiin keskittyvä erityishuoltolaki.

- **Ns. kuntouttava varhaiskasvatus** Me Kuntaliitossa pidämme hyvänä sitä, että esityksessä on luovuttu ns. kuntouttavasta varhaiskasvatuksesta. Jatkossa varhaiskasvatusta järjestetään kaikille käyttäjäryhmille samoilla ehdoin ml. asiakasmaksut.

- **Lyhytaikaisen huolenpidon tuottaminen** Me Kuntaliitossa pidämme hyvänä sitä, että lakiluonnoksen 22 §:n 5 momentissa on mahdollistettu se, että myös kunta voi tuottaa lyhytaikaista huolenpitoa siltä osin, kuin se on hyvinvointialueen ja kunnan tehtäväkokonaisuuksien toteuttamisen kannalta tarkoituksenmukaista.

Soveltamisalan rajaus ja säännösten vaikeatulkintaisuus

- Ehdotettu uusi vammaispalvelulaki on vaikeatulkintainen sisältäen useita aiemmin määrittelemättömiä käsitteitä ja palveluja. Laki rakentuu voimakkaiden subjektiivisten oikeuksien pohjalle. Vahvat oikeudet yhdistettynä laveaan pykälämuotoiluun tuottavat vaikeasti ennakoitavaa soveltamiskäytäntöä.
- Soveltamisalassa oleva sosiaalisen toimintarajoitteen käsite on uusi ja sisällöllisesti epämääräinen, mikä vaikeuttaa lain tulkintaa.
- Soveltamisalasta on lausuntokierroksen jälkeen poistettu soveltamisen kannalta keskeiset rajaukset, kuten vaatimus toimintakyvyn olennaisesta heikentymisestä, samoin rajaus siitä, että avun, tuen ja huolenpidon tarve ei ole normaalia ikäkauteen liittyvää.
- Lain pykälistä on vaikea löytää perusteita palveluista tehtäville päätöksille, mikä vaarantaa asiakkaiden oikeusturvaa ja yhdenmukaista kohtelua.

Me Kuntaliitossa ehdotamme, että lain soveltamisalaa selkeytetään mm. poistamalla sosiaalisen toimintarajoitteen käsite, lisäämällä vaatimus toimintakyvyn olennaisesta heikentymisestä sekä lisäämällä normaaleihin ikäkauteen liittyviin tarpeisiin kytkeytyvä rajaus.

KUNTA LIITTO

Aikataulu ja resurssit

- Ehdotettu uusi vammaispalvelulaki edellyttää paljon uusia resursseja kuten henkilöstöä, joiden hankkiminen on vaikeaa lain voimaantuloon mennessä.
- Lain toimeenpanon kustannusten arviointiin liittyy perusteluissakin todettu merkittävä epävarmuuden riski.
- Vammaislainsäädännön kokonaisuudistus aiheuttaa myös tietojärjestelmämuutoksia ja niistä aiheutuvia kustannuksia.
- **Aikataulu on kestämätön** - varsin merkittävän lakikokonaisuuden tulisi olla hyväksyttynä ja toimeenpanon valmiina siten, että lait tulisivat voimaan jo vuoden 2023 alussa.
  - Tähän on aikaa noin 11 viikkoa
- Vuodenvaihteessa myös sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille

Me Kuntaliitossa ehdotamme, että lain voimaantuloa pääsääntöisesti siirrettäisiin vuodella siten, että se tulisi voimaan 1.1.2024. Aikataulun siirtämisen mukanaan tuomat ongelmat ovat helpommin hallittavissa kuin ne ongelmat, mitä aiheutuisi, jos laki tulisi voimaan 1.1.2023.

KUNTA LIITTO

Yksityiskohtaiset huomiot

Henkilökohtainen apu

- Henkilökohtaisen avun saamisen edellytyksen kriteereitä on tarkennettava ja selkiytettävä.
- Henkilökohtaisen avun saamisen edellytys "...jos hän tarvitsee toisen henkilön apua..." on tarkennettava. Tarve ilman lisämääritelmää on hyvin subjektiivinen kokemus.

Henkilökohtaisen avun toteuttaminen

- Pidämme epätarkoituksenmukaisena sitä, että palvelusetelin käyttö henkilökohtaisen avun osalta olisi pakollista, vaan sen tulisi olla hyvinvointialueiden itsensä päätettävissä.

Erityinen osallisuuden tuki

- Erityisen tuen suhde henkilökohtaisen avun palveluun tulee määritellä selkeästi siten, että niitä ei myönnetä samanaikaisesti.
- Erityistä osallisuuden tukea antavan henkilön kelpoisuusvaatimus on poistettava.

Päätöksenteko sosiaalipalveluista

- asiakassuunnitelman oikeudellista merkitystä ei tule kehittää päätöksentekoa sitovaan suuntaan.

Liikkumisen tuki

- Hyvinvointialueiden tulee palvelujen järjestäjänä voida päättää palveluiden tuottamistavasta. Lakiehdotuksessa edellytetään, että **liikkumisen tuen osalta** käytettävissä tulee olla kuljetuspalveluiden ja siihen liittyvien saattajapalveluiden ohella henkilökohtainen apu.
- Edellä mainittu kirjaus on myös sekaannusta ja tulkintavaikeuksia aiheuttava. Miten liikkumisen tukea koskeva henkilökohtaisen avun päätös kirjataan, mille tuntimäärille se tehdään ja miten se poikkeaa lakiehdotuksen 9 §:n mukaisesta henkilökohtaisesta avusta? Miten henkilökohtainen apu tässä poikkeaa saattajan avusta?
- Uusi käsite säännöksessä on oman elämän kannalta merkittävät kunnat. Tämä tosiasiassa selkeästi laajentaa kuljetuspalvelujen laajuutta. Säännöksen tulkinta voi olla hyvinkin laajaa.

Kiitos!

cc BY ND

www.kuntaliitto.fi